

Ragıp Zarakolu: Sevan Nişanyan'ın IQ'su TC için fazla geldi

Posted on 04/11/2017

Sevan'ın hayatı bir maceralar dizisi gibidir. Ama en başından beri o, süper aktif, cin bir çocuktur.

Türkiye'nin en büyük yazarlarından biri olan ve Weimar Almanya'sında geçen "Kürk Mantolu Madonna" adlı kitabı 2000'li yıllarda bestseller olan Sabahattin Ali, 1948 yılının Nisan ayında Kırklareli'nde derin Türk devleti tarafından ensesinden vurularak infaz edildi. Hitler Almanya'sından kaçan sanatçılar ve akademisyenler ile birlikte modern Türk operasının, tiyatrosunun, balesinin kurucularından biri olmuştu, hümanist dünya klasikleri serisinin hazırlanmasında rol aldı.

1945 yılında Başkan İnönü "çok partili demokratik sisteme geçildiği" açıklamasından sonra, buna inanarak Devlet Tiyatrosundaki dramaturgluk görevinden ayrılarak, "Yeni Dünya" diye muhalif bir gazete çıkarmaya başladı. Hemen tutuklandı. Daha gazetenin 4 gününde, 4 Aralık pogromu yaşandı, gazetesiyse birlikte başta Tan gazetesi, muhalif gazeteler, kitapevleri yerle bir edildi.

Susmadı, gazeteleri yasaklandıkça bir yenisini başka isimle çıkardı. 1947 yılında yayınlanan "Sırça Köşk" adlı hikaye kitabı, derhal yasaklandı. Kemalist baskı ve zulüm rejiminin bir gün çökeceğini, bir masal diliyle alegorik bir biçimde anlatıyordu.

Yasaklanan kitaptaki öykülerden biri de, Sevan Nişanyan'ın insanlığın kültür mirasına kazandırdığı eski Elen köyü "Çirkince" yi, çocukluğunda hayran kaldığı bu köyü 30 yıl sonra ziyaret ettiğinde, karşılaştığı yıkıntılar nedeniyle uğradığı hayal kırıklığını anlatır.

Kemalist rejimin generalleri köyün adını “Şirince” yapmışlardı. Ama heyhat, köy bir harabeye dönüşecekti kısa zamanda, gerçekten “Çirkince” olacaktı.

İşte Sevan Nişanyan’ın en büyük “suçu”, bu köyü alternatif turizmin en önemli merkezlerinden bir yapmanın ötesinde, eski bir Elen köyüne ruhunu yeniden kazandırması oldu.

Oraya bir kaya mezarı yaptı, matematik köyü inşa etti, tiyatro medresesi kurdu. Hızını alamadı, “Hodri Meydan Kulesi” dikti. İlk hapse girmesinden sonra “özerlik ilan ettiğini” söyledi.

Türkiye Cumhuriyeti ona “Cumhurbaşkanlığı” ödülü mü verdi. Heyhat, 2003 yılında hapsettiler yetmedi, on yıl sonra yeniden zindana koydu.

Sevan sabırla bu haksız kararın düzelmesini bekledi. Öyle ya, sözde Türkiye’de Kemalizmin beli kırılmıştı. Generaller bile yargılanır olmuştu. Ama Sevan, Türkiye’deki otoriter sistemin sözde laik olan ayağını sert eleştirilere tabi tuttuktan sonra, eleştiri oklarını dinci ideoloji ayağına karşı yöneltince bırakın bu haksız hapis kararını düzeltmeyi, kendisine verilen “söz”lere karşın, davalar davaları izledi.

Niyetleri, onu fiilen mübbet hapsi dayatmaktı. Sevan ilk 2003 yılı hapisliği gibi, bunu yeni araştırmalar, yeni kitap tasarıları için değerlendirmeye başladı. Hapisliği, bir manastır hayatına dönüştürdü.

2004 yılında IHD’nin her yıl verdiği Ayşe Nur Zarakolu Düşünce Özgürlüğü ödülü için, Sevan Nişanyan’ın en iyi isim olduğu konusunda hemfikir olduk. Hapse giriş nedeni, “izinsiz inşaat” yapmaktı. Ama asıl neden ülkenin kültürel zenginliğine yaptığı katkısı, hele hele bunun bir “Ermeni” olarak yapmış olmasıydı. Bir yıl sonra da, sevgili Hrant, aynı ödülü alacaktı. Ödüller, uluslararası dayanışma, ne yazık ki Hrant’ın hayatını kurtarmak için

yeterli olmadı. Sevan'ı da yeni badirelerden kurtaramadı.

Ya onun gibi, sağ kalanların çocukları “geri dönüş” hazırlığı içine girerlerse, ne olurdu? Ne olacak? Ülke zenginleşir, çok renkliliğini kazanırdı. Ama kimin umurunda? Ayrıca, TC'nin kağıda geçmemiş bir gizli yasası vardır: “Geri Dönüş Yok!”

Daha Lozan Konferansı sırasında, İsmet İnönü yanında baş müzakereci olan Türk milliyetçisi ve ırkçılığının baba isimlerinden biri olan Dr. Rıza Nur, geri dönüş umudunun yok edilmesinin gerekliliğinden, bunun için hiçbir kilise ve benzeri mimari yapının bırakılmamasından, zorunlu askerliğinin ülkedeki genç gayrimüslümlerin kaçırılması için bir baskı aracı olarak kullanılmasından söz eder. Batı ülkelerinin, “azınlık hakları” konusundaki talepleri, ona hangi alanlarda daha fazla baskı uygulanması konusunda fikir verir sadece.

Ermeni kökenli Amerikan vatandaşı Van'da otel açtı. Adamı kaçırttılar. Bir başkası Mardin'e ev ve dükkan aldı. Fiilen gasp edildi. TC yurttaşı Ermeni bir hanım, eczacılık mesleğini Van yöresinde yapmaya kalktı. Başına gelmeyen kalmadı 90'lı yıllarda.

Diyarbakır'da harabe halindeki Surp Giregos Kilisesi 2 buçuk milyon dolar harcanarak yeniden açıldı. El konuldu. Tarihi Diyarbakır kenti yerle bir edildi. Bu arada Süryani ve Keldani kiliselerine de el konuldu. Oradan uygulama Mardin'e geçti Süryani, Keldani manastırları ve mülkü “millileştirildi”.

Sevan Nişanyan, bir “Ermeninin” Anadolu'da mülk sahibi olamayacağı gizli yasasını çoktan fark etmişti. Devlet yerine, mülkünü kendi kamulaştırdı ve yakın arkadaşı Ali Nesin'in yönettiği Nesin Vakfına bıraktı.

Tamam, belki “laik” ler nötürleşti, ama bu kez de, Aziz Nesin nedeniyle onların hasmı olan kesim ajite oldu. Aziz Nesin için 1993 yılında Sivas'ta bir pogroma kalkışılmıştı. O isim de İslamcılar tarafından şeytan ile eşleştirilmişti!

Sevan'ın hayatı bir maceralar dizisi gibidir. Ali Nesin ile askerlik hikayesi de bunlardan biridir. 1986'da birlikte askerlik yaparlarken, kendi aralarında yazışmaları delil gösterilerek, askeri mahkemede yargılandılar. 42 yıl hapis cezası istendi haklarında. Olayın büyük basına yansımaları, Aziz Nesin'in sahiplenmesi sonucu, Sevan'ın direngen tavrı karşısında olayı büyütmemeye karar verdi askerler.

Ama en başından beri o, süper aktif, cin bir çocuktur. Bilgi yarışmalarının yıldızı oldu. Kendisi bunu şöyle anlatıyor: "Benim otoriteyle savaşımlarım, 1960'lı yıllara gider. Hiçbir zaman ahmak, akılsız otoriteyle başım hoş olmadı. Otoriteye sırf emrettiği için boyun eğmek gerektiğine hiçbir zaman inanmadım. Sorgulanmayan bir hayat, insana değil, sürü hayvanına özgüdür. Bunu da hiçbir zaman onuruma yediremem. Ortaokuldan beri gerek kurumların, gerekse devletin aptallığını sorguladım ve mücadele ettim."

Robert Kolejinde lise son sınıfında, daha mezun olmadan Yale Üniversitesi ona burs sağladı. Yale'den sonra NY'da Columbia Üniversitesinde de okudu. 70'li yılların de facto içsavaş ortamı içinde, yükselen aşırı milliyetçi bozkurt terörüne karşı tavır almaması mümkün değildi. Solda konumlandı. Ama solda da tavrı, asıl kaynaklara dönmeden, eleştirelilikten, özgürlükçülükten yanaydı. O yıllarda Marx'ın, "Grundrisse" diye adlandırılan, "Kapital" in bir anlamda hazırlığı niteliğinde, elyazma defterlerden derlenen en çetrefilli metnini Türkçeye kazandırdı. Beynime Sevan Nişanyan adı o zaman kazandı.

Yazar, gazeteci, sendikacı, aydınlara yönelik peş peşe gelen suikastlerden sonra, aralarında hatırladıklarımın, Aslan Başer Kafaoğlu, Emil Galip Sandalcı, Gülten Akın, Enver Gökçe, Murat Belge, 36 aydın bir araya gelerek 1979 yılı Aralık ayında, Maraş Kıyımının yıldönümünde, günlük Demokrat gazetesini çıkarmaya başladık. Bir anlamda yaşanan de facto içsavaşın panoraması olmuştu bu cesur gazete. Robert Kolejden Sevan'ın arkadaşlarının, bana bir valiz yeni literatürle Demokrat'ta beni ziyarete geldiklerini hatırlıyorum. Hepsi cin gibi süper gençlerdi. Osman Kavala, Nilüfer Kuyaş, Ferhat Boratav, Nurdan Gürbilek, Bülent Somay hatırlayabildiklerim. Hepsi entelektüel dünyada önemli

işlere imza attılar.

O sıcak günlerde, yine çılgınlığı tutmuş, Sevan, Dersim'i ziyaret etmişti. Elbette gözaltına alınmıştı. Neyse ki Amerikan kimliğinde "Ermeniliği" hatırlatan bir şey yoktu. Birkaç günlük gözaltından sonra yırtacaktı.

Arkadaşlarından biri olan Osman Kavala ile 80'li yılların başında Sevan, Latin Amerika yollarına düştü. 12 Eylül darbesi ile Brezilya, Şili, Uruguay, Arjantin, kısacası Latin Amerikadan aktarılan Condor projesinin, kısacası milli güvenlik devleti denen canavarın sırlarını çözmeye gidecekti. Ama ilgi alanı dünyayı keşfe kayınca doktora tezi asla tamamlanamadı. Sevan aynı bir zamanda bir linguist. Türklere Türkçenin köklerini öğreten biri... Etimolojik kitapları yanında, Türkiye'de adı değiştirilen yer isimlerinin kataloğunu da çıkardı.

2004 yılı Ocağında, ANZ Ödül töreninden sonra, gazeteci Ceylan Özerengil de dahil okul arkadaşları ile birlikte yemek yedik. Demin bahsettiğim Sevan, anıların sis perdesinde yitip gitmişti.

Ödül verdiğimiz Sevan Nişanyan, hayranı olduğumuz best-seller alternatif gezi kitaplarının, Karadeniz'in, Ege'nin saklı kültür mirasını keşfetmemizi sağlayan başucu kitaplarımızın yazarıydı. Daha Türkiye'ye dönüş yapmadan Planet dizisi diye uluslararası popüler gezi kitapları dizisinin yazarıydı. Computer çağı başlamıştı, elbette Sevan Türkiye'nin ilk bilgisayar dergisini çıkarmadan duramazdı.

Sevan Nişanyan'a o akşam yemekte sordum, "Sen, 1979 yılında tanıdığımız, "Grundrisse"nin mütercimi olan Sevan mısın?" diye. Evet, ben o Sevan'ım" diyecekti. Aradan geçen 24 yıl sonra.

I. bölümün sonu

Kaynak: artigercek.com